

EN SNABBVISIT I JANUARI

Av Karl-Erik Tysk

Med buss klockan 05.08 från Kungsgården till Arlanda och flyg via Tallinn når jag vid tretiden på eftermiddagen fredagen den 13 januari 2012 Kyjiv. Speciellt från Tallinn är det en fin flygresor med ett nytt flygplan med 88 platser av vilka Estonian Air har tre. Det går högre och fortare än en Boeing 737 och saknar av någon anledning all tillstymmelse till turbulens. Jag hoppas att det beror på maskinen.

Från Boryspil tar jag sedan omedelbart taxi till Svenska ambassaden där jag skall hämta mina tågbiljetter. Eftersom flickorna vid viseringsavdelningen slutat för staden, är det bara att sätta sig i en ny taxi bort till ett bostadsområde en mil bort för att få tag på dessa biljetter. Taxichauffören är mycket språksam och berättar livligt om det förtvivalade läget i landet – om politikerna som bara stjälar befolkningens pengar och landets resurser, det de gjort ända sedan sovjettiden.

Det blir några timmars väntan på stationen. Mitt under en måltid kommer en polisman fram till mig och säger att vi måste utrymma byggnaden, eftersom det har kommit ett bombhot. Det hela går lugnt tillväga. Troligen är man van vid sådana här hot och tar dem inte längre på blodigt allvar. Vi får gå på våra tåg från en kulvert i stället.

I fyrabäddskupén träffar jag en kvinna som faktiskt läser teologisk litteratur. Det blir ett spännande samtal. När såg jag senast en tågresenär i Sverige läsa andlig litteratur? Till det facila priset av 10 hryvnia inhandlar jag så det obligatoriska teet, en dryck som jag egentligen bara dricker just på tågen i Ukraina. Det känns hemtamt att befinna sig i kupén. Det är värt vartenda öre att resa på det här sättet. Det är varmt eller snarast mycket varmt. Jag har varit med om allt från 42 plusgrader till några minusgrader, så det känns denna gång rätt angenämt.

Uppehållen på stationerna är väl tilltagna men så håller man också tiderna. Inte ens en sträng vinter hindrar det robusta tågsättet från att ta sig fram. Men nu tycks Ukraina klarat sig från den värsta kylan. Vintern har hittills varit extremt varm. Det gör gott för kolrökningarna i byn. Inte en isbit på Dnipro, inte ett snökorn längs hela vägen!

När jag vaknar på morgonen och tittar ut över steppen är det frost på marken men fortfarande ingen snö. De vida fältet ger ett ödsligt intryck i all sin oändlighet. Vid järnvägsövergångarna ger som vanligt kvinnor klarsignal med sina gula pinnar.

Det frostigt avskalade landskapet fortsätter att passera förbi, svartvitt mot en gråblå himmel, där solen stundtals lyckas bryta igenom tristessen, så skilt från sommarens gröna explosioner. Ändå vilsammare på något sätt, när telefonrådarna till sitt yttre är totalt avfolkade. Inte ens en grå liten fågel! Steppen ligger i dvala.

När jag nästa gång åker den här vägen har nog naturen kämpat sig igenom det mesta av den grymmaste av månader, april, som likt en jordemor hjälper blommor att födas. Kanske förebådar det starka ljus om tränger igenom de smutsiga rutorna vad som komma skall.

Naturen förmår att återspegla sin skönhet trots människans härjningar. Men hur länge? Och hur går det med ett land, där politikerna har så långt till mognad, om den alls finns? Just nu håller man på att bryta ner Julija Tymosjenko. Hon sitter i fängelse borta i Charkov. Cyniskt skulle man kunna säga att korruptionen skördar sina offer, men det förefaller en smula makabert att låta skadeglädjen ta sig en sväng om med Nemesis, denna fruktade gudinna som osvikligt utför sin gärning. Det känns också just nu för vitt att famna de stora perspektiven. Jag föredrar bykvinnornas mera begränsade perspektiv.

Skräpet längs järnvägsspåren får mig dock på andra tankar. Kanske går det an med all plast och alla glasskärvor här ovan jord men att allt detta finns i världshavens djup har länge gjort mig orolig. Vi lever alla på en sophög. Ligger återanvändningen i våra händer? Knappast!

Strax utanför stationen i Cherson väntar en taxichaufför. Jag fattar intuitivt tycke för honom och sedan vi kommit överens om priset, 500 hryvnia, låter jag honom köra mig till Zmijivka. Efter någon timma är vi framme och jag lämnar först alla julklapparna från familjerna i Värmland till Viktor Buskas. Därefter åker vi vidare till Maria Malmas i Schlangendorf, där jag skall tillbringa natten.

Maria är som vanligt. Hon har varmt och skönt inne. Kolet kostar nu uppåt 2000 hryvnia per ton, så det är inget billigt nöje att värma upp sin bostad.

Maria Malmas

Hon berättar att Anna Sigalet är i Berislav hos en av sina döttrar. I huset i Schlangendorf är de nu bara två, Anna och Ljuba, eftersom den senares make har dött. Men när hon ringer för att höra hur det med Anna berättar dottern att Anna kommit in på sjukhuset i Cherson, eftersom hon har så kraftig yrsel. Så den här gången kan jag inte besöka henne.

Det skall så småningom komma gas till byn men installationen kommer för varje fastighet säkert att kosta något mellan 30 000 och 40 000 kronor. Det är inte så många av de äldre som kommer att ha råd till det, även om de får någon form av kredit.

Efter att ha ätit min borsjtj och installerat mig hos Maria vandrar jag mot Gammalsvenskby i det nästan vårlika landskapet. Det är Nyårsdag enligt den gamla ryska tideräkningen. Solen skiner intensivt och det är helt torrt på marken. Det verkar nästan som en dag i början på april.

Jag börjar hos Viktor Norberg. Anna och sonen Valdemar tar emot och efter ett tag kommer Viktor in. Dagen till ära har han förstås tagit sig lite förfriskningar. Familjen beklagar att Viktor fått böta 300 hryvnia för att han fiskat på Dnipro under olovlig tid. Det tär i onödan på hushållets ekonomi. Men till vårt besök i april – maj är han beredd att ta emot tre eller fyra gäster.

Hos Viktors mor Maria Norberg är allt som vanligt. Trots sina åttio år verkar hon väldigt vital, även om hon helt nyligen har fått följa sin andra son till graven. Tolja dog den 31

december klockan halv åtta på kvällen och begravdes den 4 januari. Maria har alltså haft stora sorger i sitt liv men hon är fantastiskt stark. I dag är det förresten ett år sedan Lily Hansas, hennes syster, dog.

Maria i rött

Elsa Kozenko rusar från hus till hus, när jag kommer. Hon har inte alls varit bra och har fått besöka sjukhuset flera gånger. Hon får inte arbeta. Men det gör hon naturligtvis. Det finns enorma mängder energi i hennes kropp och det krävs kraftigare ord än en läkares för att få henne att ta det lite lugnare. Elsa kan också berätta att den tidigare tyske prästen, Ulrich Zenker, trots sin ungdom har drabbats av en svår stroke, som krävt operation. Han tvingades ligga fyra dygn med hjärt-lungmaskin. Nu är han emellertid på bättringsvägen.

På åldringsinternatet intet nytt! Milita Prasolova och Lidija Utas är båda krya. Det är roligt att samtala med dem. Medan Milita pratar på, inflikar Lidija då och då underbara repliker som träffar mitt i prick.

Sedan knackar jag på hos Alexandr och Natasja Zabluda. De är på sitt mest gästfria humör men något tagna av den dag som idag är. De är inte särskild glada över sin egen situation. Alexandr är inte längre chefsläkare på kliniken. Man hotar också Natasja med uppsägning av åldersskäl men hon kämpar tappert vidare. Hon vill helt enkelt inte sluta, trots att det verkar som om myndigheterna använder budgeten för att få bort henne. De utlovade anslagen räcker inte att driva verksamheten vidare. Det finns naturligtvis också planer på att koncentrera sjukvården till Berislav och lägga ner det lilla sjukhuset i Zmijivka. Samtidigt är det klart att de inte gillar det politiska läget i landet med ett allt större tryck från Regionernas parti (presidentens kohort). Natasja talar också om att man från de styrandes sida vill att all hjälp från till exempel Sverige skall kanaliseras genom kommunen, vilket hon tycker är orimligt.

Natasja följer mig tillbaka till internatet. Hon vill visa upp det nya köket som nu är klart. Kökspersonalen gläder sig verkligen åt att ha fått en varm och ombonad arbetsplats.

Ett nytt kök

En stolt personal

När jag kommer ut från Zablude har våren övergått i vinter. Jag möts av ett ymnigt snöfall. Jag går därför inte särskilt långt utan hälsar på Ljubov Jermolajeva och hennes dotter Viktoria som är hemma från Sverige. Man håller på att installera elvärme i huset. Det blir inte dyrare än att värma upp bostaden med kol.

På hemvägen tittar jag in till Lilija Malmas och hämtar mina stövlar som jag köpte på marknaden en onsdag i oktober förra året och som nu kommer väl till pass. Hos Lilija bygger man om det ena av husen, nya golv, nya fönster och dörrar. Cementen håller just nu på att torka. Familjen bor hopträngd i ett rum bakom köket. Därför kan man just nu inte ta emot några gäster.

När jag kommer tillbaka till Schlangendorf visar Maria mig ett brev som hon skrev 2003 med anledning av att många fick 200 DM i ersättning för vad de upplevde under kriget. Marias mor Emma hade ingenting fått därför att hon ansågs själv ha kunna avgöra om hon skulle ge sig iväg till Tyskland eller inte.

Ärade expertkommission!

Jag är 66 år och det är 60 år sedan det hände. Då kom tyskarna till vår gård. Min mamma hade fem barn. Jag var äldst och min bror, Johannes, var bara sex veckor. Vår gamla farmor, Katarina, var sjuk.

Mamma och farmor grät och sade att de aldrig skulle åka med barnen. Då tog han oss fyra barn i nackskinnet och kastade upp oss som kattungar på vagnen. Han satte geväret till pannan på mamma och sade: Jag har inte skadat dina barn! Jag vet vart man åker med dem!

Detta var 1943, den 26 oktober. Det var höst och kallt. Vi var hungriga och frös. De små grät hela tiden och ville ha mat. Vi fick inget att äta på vägen.

Det var gettots och Rikets lag! Vem bar skuld för att vi var hungriga och frös? Kriget!

Vem bar skuld för att mina tre syskons död? Kriget!

Vem förstörde vårt hus? Kriget!

Vem tog bort min far? Kriget!

Vem bar skuld för att min mamma på vägen fick gräva ner sina egna barn och gråta blodstårar? Kriget!

Detta är ropet ur djupet av min själ!

Vi är krigsbarn! Jag försvarar min mor heder. Hon skulle själv aldrig i livet ha fört bort oss till hunger och död.

Det finns ingen barmhärtighet och ingen förståelse som kan förlika oss med krigets ondska. Och de som överlevde Rikets bestämmelser ligger sedan länge i jorden.

Gud vare tack att min mamma dog innan hon fick veta att hon av egen fri vilja gav sig iväg från sin gård till Tyskland.

Och ni kamrat Maksimtjuk behöver aldrig be henne om ursäkt.

De är bara vi krigsbarn som finns kvar. Vilken sorg förde det inte med sig för oss! Kriget!

Med högaktning!

Maria Malmas

Efter det brevet fick Maria de två hundra! Hur skulle man ha kunnat göra på annat sätt!

På söndagsförmiddagen går jag till tyska kyrkan. Maria vågar inte följa med, därför att vägarna är så hala. När jag kommer fram visar det sig att den buss som Nina Knutas brukar hämta kvinnorna från Verbivka med inte startat. Därför kommer inga därifrån. Men det är trots allt en hel del folk, framföra allt ungdomar som skall sjunga. På vintern använder man inte det stora kyrkorummet utan samlas i en mindre sal som man värmer upp på elektrisk väg. Jag får läsa evangeliet om bröllopet i Kana, predika och utdela välsignelsen. Jag har som ämne ”Marias böneskola”. En deltagare får gratulationer, därför att hon fyller 71 år. Det är Nina Klimenkos syster, Valja.

Valja Klimenko får ett ljus

Efter gudstjänsten passar ungdomarna på att starta ett snöbollskrig.

Det passar bra att jag sedan gör dagens första hembesök hos Nina Klimenko och systemern Motja som bor mitt emot kyrkan i Verbivka. Jag får knacka rejält innan någon kommer och öppnar. Nina hör ju ingenting. Men de blir väldigt glada och jag sitter en lång stund och konverserar med Nina ibland med hjälp av läpparna, ibland med penna och papper.

Nina Klimenko

Oleksandr Kvitka, den ortodoxe prästen, har börjat arbeta igen. Men han får ta det lugnt efter sin stroke. Det blir inte tal om något trädgårdsarbete till våren. Vi samtalar länge om den kyrkliga och politiska situationen i landet och i byn. Kvitka befarar att den rysk-ortodoxa kyrkan i landet står inför något som skulle kunna bli en splittring. Liksom Vladimir Putin i Ryssland tycks Viktor Janukovitj i Ukraina använda sig av kyrkan som ett medel för sin politik. Det är självklart ingen nyhet. Så har väl härskare gjort i alla tider. När jag kommer in på den ryske patriarken Kirill medger Kvitka att han är mycket begåvad men tycker att han i mångt och mycket går maktens ärenden.

Oleksandr Kvitka

Emma Utas träffar jag utanför det hus där hon bor. Hon är sitt gamla jag och jobbar allt vad hon kan, även om hon fortfarande har värk. Hon beklagar att hon inte kunde komma till kyrkan men hon har varit hemma hos sin syster Elsa och de har tillsammans läst dagens texter. Emma fyller åttio den första mars. Hon är två år yngre än sin syster.

Anna Annas mår inte särskilt bra. Hon har legat på sjukhus för kraftiga njurbesvär. N åter hon litet men dricker i gengäld desto mer mineralvatten. Det syns i hennes ansikte att hon varit illa därän men som hon själv säger är hon nu betydligt bättre. Hon orkar däremot inte göra något utan vilar mest.

Sedan gör jag ytterligare ett besök hos Viktor Buskas. Nu är hela familjen hemma. Viktor konstaterar liksom förra gången jag var här att de löften som politikerna har gett inte kommer att hållas. Man hade lovat gas till den 1 maj. Nu har det skjutits upp till tredje kvartalet men det är väl osäkert om det en blir då. Sonen Alexandr fyller två år den 21 februari. Familjen väntar sitt tredje barn i mars. Marina, dottern, vill helst att det blir en pojke.

Viktor med dottern Marina

Jag övertalar Viktor att ta två gäster i samband med vår gruppresan till jubileet den 1 maj.

Ljuba Hansas har flyttas in hos sin sons svärfar, som bor mitt över gatan. Han arbetade tidigare som chef för garagen på den tidigare kolchosen i Verbivka. Numera är han pensionär.

Vid halvsextiden kommer taxin från Cherson och vi kör i långsamt tempo, eftersom det är gott om tid tills tåget går. Jag fick som vanligt säga till att det gick litet för fort för min smak på hitvägen. Det känns ganska bra att ha haft två fulla dagar, att ge sig av när det är som bäst. Det har varit en vitamininjektion. Men som alltid längtar man till nästa gång. Byn har genom åren behållit sin dragningskraft.

Vid polisstationen i rondellen där vägen delar sig strax söder om Berislav syns inte en polis till. De håller sig inne. När chauffören kom från Cherson stod fem-sex utanför utan att ha något att göra. Att dessa polisstationer som upprättades under kommunisttiden och sedan försvann har återuppstått vittnar nog om någon slags samhällsförändring. Det känns inte helt bra.

Tåget står redan inne, så jag kan i god tid gå ombord och göra mig hemmastadd i kupén. Vi är två män och två kvinnor. Ett intressant samtal utspelar sig med en yngre manlig ekonom och en kvinnlig tevejournalist om situationen i landet. Krisen i landet är djupare än bara en ekonomisk kris. Det är en ledarkris och en troskris. De som inte är moralisk depraverade ägnar sig inte åt politik. Kvinnan ser inget hopp för Ukraina. Ändå älskar hon sitt land och vill bo där. Hon känner många konstnärer och intellektuella. De vänder de politiska problemen ryggen. Det finns en trötthet hos människor som gör att man inte kan vänta sig en andra orange revolution.

På morgonen närmar vi oss ett mycket snöigt Kyjiv, även om det inne i kupén kokar av värme. Kupéerna har blivit mycket bättre i det avseendet. Tydligt är tåget för tidigt för vi blir stående en lång stund i ingenstans. Det härskar morgonstämning, trötthet och en ovilja att säga för mycket. Den kvinnliga journalisten ägnar sig åt makeup och lyssnar på musik.

Vi är snart framme i Kyjiv. Staden kommer fram ur det gråmelerade diset liksom orden något diffust flyter fram på pappret. Trafiken på vägen bredvid tättnar betydligt. Jag vet inte om jag sett staden så vitklädd förut, även om jag varit här i januari. Men som svarta bollar hänger misteln i träden. Man skulle nästan kunna tro att det är någon kråkfågel som passar på att hyra ut lediga bon.

Serveringen på stationen får bjuda på frukost, ett par mackor och en kopp kaffe som oturligt nog blev en espresso. Litet längre bort sitter ett par unga kvinnor.

Två unga kvinnor skålar med morgonjuicen.
Vad kan man mer önska av livet?
Är tanken hädisk?

Man blir imponerad av denna lokal som för tankarna långt bort från ett simpelt stationshus.

Stationen härbärgerar min väntan
när jag inte förmår.
Nästan som en kyrka
reser sig valven över
en kopp kaffe och två
smörgåsar.
Korintiska kapital kröner pelare
som deltog de i tillbedjandet
av vår ständiga längtan
bort eller hem.
En station vid en inre gräns
också på sankt Andreas väg.

Nästa taxi mot flygplatsen. När jag berättar att jag kommit med nattåget säger chauffören att hans resenärer brukar klaga att det varit antingen för kallt eller för varmt. För att ge honom litet omväxling säger jag att det den här gången var det normalt.

Det sjuder av liv vid flygplatsen. Förutom den nya terminal F håller man på att uppföra ännu en gigantisk terminal, säkert med anledning av europamästerskapet i fotboll i sommar. Kontrasten mot byn blir fullständig.

Ute på Boryspil snöar det kraftigt och det tar en halvtimme extra innan avisningen av flygplanets vingar kan göras. Sedan kommer vi iväg och det blir inte så stor försening utan vi anländer till Tallinn i god tid innan planet till Stockholm lyfter.